

Utvecklingen inom den kommunala sektorn

Till finansutskottet

Utskottets överväganden

Finansutskottet har den 31 maj 2005 beslutat att bereda utbildningsutskottet tillfälle att avge yttrande över regeringens skrivelse 2004/05:102 Utvecklingen inom den kommunala sektorn med motioner i de delar som berör utbildningsutskottets beredningsområde.

Utbildningsutskottet behandlar i det följande, mot bakgrund av relevanta delar i regeringens skrivelse, motionen 2004/05:Fi22 (kd) yrkandena 5 och 12–16.

Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg

Skrivelsen

Regeringen presenterade i september 2004 en proposition om förskolan, *Kvalitet i förskolan* (prop. 2004/05:11). Propositionen innehåller förslag som syftar till att öka kvaliteten i förskolan. Ett särskilt statsbidrag till personalförstärkningar i förskolan infördes budgetåret 2005 för att stödja kommunerna i arbetet med att utveckla förskolans kvalitet. Bidraget ger förutsättningar att öka personaltätheten i förskolan samt minska barngruppernas storlek. Bidraget är treårigt och omfattar 1 miljard kronor år 2005 och 2 miljarder kronor per år åren 2006 och 2007. Bidraget skall därefter inordnas i det kommunalekonomiska utjämningsbidraget. I propositionen gör också regeringen bedömningen att förskolan bör göras till en egen skolform för att ytterligare bekräfta förskolans roll som det första steget i det livslånga lärandet.

Regeringen redogör i skrivelse 2004/05:102 för utvecklingen inom förskoleverksamheten 2004.

Andelen inskrivna barn i förskolan har ökat successivt de senaste fem åren. 76 % av 1–5-åringarna är år 2004 inskrivna i förskola. Antalet inskrivna barn har ökat sedan året innan med 12 000 barn till totalt 364 000 barn. En stor del av ökningen kan förklaras av att antalet barn i befolkningen har ökat. Skillnaderna mellan kommunerna vad gäller andel inskrivna barn har minskat. I åtta av tio kommuner är mellan 64 och 81 % barn inskrivna. Andelen inskrivna 1–5-åringar i familjedaghem är oförändrat 7 %. Antalet barn i skolbarnsomsorg minskade med 16 000 till 326 000 barn mellan åren 2003 och 2004. Minskningen är en följd av att antalet 6–12-åringar minskar.

Barngruppernas storlek i förskolan har stabiliserat sig på en hög nivå jämfört med 1990-talets början. Hösten 2004 var antalet barn per årsarbetare 5,4 vilket är en nivå som varit i princip oförändrad sedan år 1999.

Maxtaxan har inneburit att avgifterna sänkts i förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen och att de tidigare stora skillnaderna i avgifter mellan kommunerna minskat kraftigt.

Den totala kostnaden för förskolan uppgick år 2003 till knappt 33 miljarder kronor. Avgiftsfinansieringen var i genomsnitt 8 %. Den totala kostnaden för fritidshem år 2003 var drygt 10 miljarder kronor. Avgiftsfinansieringen var i genomsnitt 15 %.

För år 2003 fick kommunerna 3,9 miljarder kronor i statsbidrag som ersättning för minskade avgiftsintäkter (maxtaxan) samt till kvalitetssäkrande åtgärder i förskola och skolbarnsomsorg. Statsbidraget till personalförstärkningar i skola och fritidshem har inte kommit fritidshemmen till del i någon större utsträckning. Detta gäller även för statsbidraget till kvalitetssäkrande åtgärder som ges till kommuner som infört maxtaxa i barnomsorgen.

Kostnaden per barn i förskolan år 2003 var i genomsnitt 93 400 kr, vilket är en ökning med 2 400 kr jämfört med året innan. Motsvarande siffra för barn i familjedaghem är 71 900 kr. Ett barn inskrivet i fritidshem kostade år 2003 i genomsnitt 30 400 kr.

Motion

Kristdemokraterna föreslår i motion 2004/05:Fi22 yrkande 5 en höjning av maxtaxan och satsning på kommunal barnomsorg. I motionen hävdas att antalet barn per förskolegrupp ökade efter införandet av maxtaxan, eftersom denna var underfinansierad. Maxtaxan bör därför, enligt motionen, höjas från 2 500 kr till 3 600 kr för inkomstagare med 50 000 kr i hushållsinkomst och med tre eller flera barn. Detta skulle frigöra 1,3 miljarder kronor att användas för kvalitetshöjning inom förskolan. Kristdemokraterna anför vidare i yrkande 12 att valfriheten, liksom föräldrars inflytande över barnomsorgen, bör öka. I motionen skrivs att en alltmer

”skolifierad” förskola numera tycks vara normen för all barnomsorg och att föräldrars förmåga att själva ta hand om sina barn har kommit att ifrågasättas.

Utskottets bedömning

Utskottet anser att finansutskottet bör avstyrka motionsyrkandena.

Maxtaxan i förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg har som främsta syften att öka tillgängligheten för flera grupper, förbättra barnfamiljernas ekonomi, minska marginaleffekterna för barnfamiljerna samt underlätta arbetskraftsdeltagandet. Viktiga syften har också varit att begränsa avgifternas koppling till barnens närvarotid samt att minska avgiftsskillnaderna mellan kommunerna.

Samtliga kommuner är anslutna till systemet med maxtaxa i förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg. Skillnaderna mellan kommunernas avgifter har utjämnats och barnfamiljer har fått lägre avgifter, vilket bidragit till ett ökat konsumtionsutrymme för denna grupp. Ett flertal kommuner har ingen koppling mellan avgift och barnets närvarotid. Reformens genomslag har således varit stort.

Riksdagen beslutade år 2005 (prop. 2004/05:1 utg.omr. 16, bet. 2004/05:UbU1, rskr. 2004/05:124) att införa ett särskilt statsbidrag till personalförstärkningar i förskola. Riksdagen tog senare ställning till den närmare utformningen av bidraget (prop. 2004/05:11, bet. 2004/05:UbU3, rskr. 2004/05:126). Regeringen gör i proposition 2005/06:1 utgiftsområde 16 bedömningen att statsbidraget till personalförstärkningar i förskolan kommer att fördelas till alla kommuner.

Enligt skollagen (1985:1100) är kommunerna skyldiga att tillhandahålla förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg för barn i åldrarna ett t.o.m. tolv år i den utsträckning som behövs för att föräldrarna skall kunna förvärvsarbeta eller studera eller om barnet har ett eget behov av barnomsorg. Kommunerna skall erbjuda plats utan oskäligt dröjsmål, dvs. inom tre fyra månader efter det att föräldrarna anmält att barnet behöver en plats.

Förskolan är en frivillig pedagogisk verksamhet för barn mellan ett och fem år, vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar eller är arbetslösa eller föräldralediga samt för barn som har ett eget behov av verksamheten. Sedan den 1 januari 2003 har alla barn rätt till 525 avgiftsfria timmar per år i förskolan fr.o.m. höstterminen det år de fyller fyra år (allmän förskola).

Regeringen har i proposition *Kvalitet i förskolan* (prop. 2004/05:11) gjort bedömningen att förskolan bör utgöra en egen skolform inom skolväsendet och därmed ha samma övergripande mål som andra skolformer. Regeringen aviserar i propositionen att den ämnar återkomma med förslag av denna innebörd i proposition med förslag till en ny skollag.

I läroplanen för förskolan, Lpfö 98, anges dess uppdrag, bl.a. att stimulera barns utveckling och lärande. Verksamheten skall utgå från en helhetsyn på barn och barns behov och utformas så att omsorg och lärande

bildar en helhet. Förskolan skall främja gemenskap barnen emellan och vara trygg, utvecklande och lärorik för alla barn som deltar, utifrån vars och ens förutsättningar. Leken har och har haft ett stort utrymme i förskolan. I propositionen för införande av läroplanen för förskolan (prop. 1997/98:93 s. 21) skrivs att ett medvetet bruk av leken bör ingå i förskolans pedagogiska verksamhet.

Skolverket har i en rapport, *Förskola i brytningstid*, (rapport 239, 2004) konstaterat att en alltför stor betoning på formellt lärande kan få negativa konsekvenser samt att detta inte ligger i linje med läroplanens intentioner. Skolverkets utvärdering visar att förskolan i vissa kommuner har en uttalat skolförberedande roll, där enskilda barns utveckling inom olika områden kartläggs, observeras och dokumenteras i ökad omfattning, ofta i s.k. individuella utvecklingsplaner och med skolan som förebild. Skolverket menar att det finns en risk att sådana planer i praktiken fokuserar på barnets brister och blir ett instrument för normalisering, utifrån förväntningar på vad barnet skall kunna vid en viss ålder. Utskottet delar denna uppfattning (se bet. 2004/05:UbU3 s. 19).

Angående valfrihet samt föräldrars inflytande över barnomsorgen hänvisar utskottet till sitt betänkande rörande den tidigare nämnda proposition *Kvalitet i förskolan* som behandlades av riksdagen under förra riksmötet. Regeringen gör i den propositionen bedömningen att kommunerna bör sträva efter att tillgodose vårdnadshavarens önskemål om denne önskar familjedaghem i stället för förskola. Regeringen anser att familjedaghem bör regleras som pedagogisk verksamhet, men kommer inte, i förslaget till ny skollag, att föreslå att verksamheten skall utgöra en egen skolform.

I förslaget till lagrådsremiss med förslag till en ny skollag (U2005/5584/S), som nyligen varit utsänt på remiss, framhålls att familjedaghem utgör ett viktigt komplement till förskolan.

Utskottet anser att valfriheten inom förskolan är väl tillgodosedd, samt att den svenska förskolan erbjuder barn en god pedagogiskt stimulerande miljö för utveckling och lärande.

Grundskolan och gymnasiet

Skrivelsen

Regeringen överlämnade i april 2004 propositionen *Kunskap och kvalitet – elva steg för utveckling av gymnasieskolan* (prop. 2003/04:140) till riksdagen. Förändringar som skall genomföras är bl.a. att det inom ramen för en kursutformad gymnasieskola införs ämnesbetyg och införande av en gymnasieexamen. För att öka elevernas valfrihet skall eleverna kunna söka program i andra kommuner även om programmet finns i hemkommunen, s.k. frisökning. Förändringarna kommer i huvudsak att träda i kraft den 1 januari 2007.

Skrivelsen redogör vidare för utvecklingen i det offentliga skolväsendet för barn och unga. Antalet elever i grundskolan nådde läsåret 2001/02 sin kulmen, och elevantalet beräknas nu stegvis att sjunka under de närmaste åren. Läsåret 2004/05 är antalet elever i grundskolan 1 024 000. Antalet elever i grundskolan har minskat med 23 000 elever sedan föregående läsår. Andelen elever i fristående skolor uppgår till 6,9 %, vilket är en ökning med 0,7 procentenheter sedan föregående år. Koncentrationen av fristående skolor är särskilt stor i landets tre storstäder med kranskommuner.

Kostnaden för grundskolan uppgick år 2003 till 70,5 miljarder kronor. Detta motsvarar en kostnad per elev i grundskolan på 64 800 kr. Kostnaden har ökat, främst på grund av höjda lärarlöner samt ökad lärartäthet. Variationerna mellan kommunerna i kostnad per elev är stor. I 80 % av kommunerna varierar kostnaden per elev mellan 57 100 och 73 200 kr.

En elev i fristående grundskola kostade i genomsnitt 66 300 kr, dvs. i stort sett detsamma som en elev i den kommunala grundskolan. De kommunala ersättningarna till fristående grundskola ökade från 60 400 kr till 63 900 kr mellan åren 2002 och 2003.

Antalet elever i gymnasieskolan ökade med knappt 4 % läsåret 2004/05 jämfört med läsåret innan till 347 713 elever. Det finns totalt 763 gymnasieskolor i landet. Andelen elever som går i en gymnasieskola belägen i en annan kommun än hemkommunen är 27,9 %.

Den totala kostnaden för gymnasieskolan uppgick år 2003 till 26,9 miljoner kronor, en ökning med närmare 4 % jämfört med föregående år. Kostnaden per elev i de kommunala gymnasieskolorna var 81 400 kronor. Kostnaden per elev i fristående gymnasieskolor var i genomsnitt 80 000 kr.

Variationen i kostnad per elev mellan olika program är stor. Det samhällsvetenskapliga programmet har den lägsta genomsnittliga kostnaden med ca 60 900 kr per elev, medan naturbruksprogrammet var den mest resurskrävande utbildningen i kommunal regi med en genomsnittskostnad på drygt 123 000 kr per elev.

Motion

Kristdemokraterna föreslår i motion 2004/05:Fi22 yrkande 13 att mångfalden ökas i skolutbildningen så att den bättre motsvarar elevernas behov och önskemål. I motionen anförs att utvecklingen av mångfald inom skolväsendet har förhindrats och att detta orsakar de brister som motionärerna anser finns i skolan, framför allt i ordningen i klassrummet men också i den sjunkande trenden när det gäller elevers resultat i skolan. I samma motion framhåller Kristdemokraterna att en gymnasieexamen bör införas (yrkande 14) samt att de fristående skolornas ställning bör stärkas (yrkande 15). Angående fristående skolor framhåller motionärerna att dessa inte enbart är ett komplement till kommunala skolor. Mycket av organisatorisk och pedagogisk förnyelse kommer just från fristående skolor, menar motionärerna.

Utskottets bedömning

Utskottet anser att finansutskottet bör avstyrka motionsyrkandena.

Elever är olika och har olika behov. Det är utskottets uppfattning att skolan därför måste möta eleverna på olika sätt och anpassa undervisningen efter varje elevs förutsättningar och behov. Utskottet erinrar om det förslag till lagrådsremiss med förslag till en ny skollag som nyligen varit på remiss till ett antal remissinstanser.

Gymnasieexamen har nyligen införts i skollagen (prop. 2003/04:140, bet. 2003/04:UbU13, rskr. 2004/05:4). Den som har godkänt betyg på kurser motsvarande minst 90 % av totalantalet gymnasiepoäng och som har gjort sitt gymnasiearbete skall få en gymnasieexamen. Lagförslaget träder i kraft den 1 januari 2007 för att tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2007.

I det remitterade förslaget till lagrådsremiss föreslås vidare bl.a. att regleringen av all offentligt finansierad skolverksamhet inom skolväsendet för barn och ungdomar i princip skall vara gemensam, oavsett huvudmannaskap. Förslagen i remissen innebär generellt en renodling av målstyrningen.

Kommunal vuxenutbildning

Skrivelsen

Riktat statsbidrag skall under en treårsperiod utgå till kommunerna för att det utvecklingsarbete som skett under tiden för Kunskapslyftet skall konsolideras. Bidraget utgår under förutsättning att kommunerna finansierar ett visst antal platser med egna medel och att en fortsatt utveckling av vuxenutbildningen äger rum.

För år 2004 nyttjades ca 98,7 % av anslaget för det riktade bidraget, vilket motsvarade ca 45 000 årsstudieplatser.

Den 1 januari 2003 infördes rekryteringsbidrag till vuxenstuderande. Bidraget kompletterar studiemedelssystemet. Bidraget regleras i lagen (2002:624) om rekryteringsbidrag till vuxenstuderande och är avsett att användas som ett verktyg i kommunernas uppsökande verksamhet för att stimulera till studier på grundläggande och gymnasial nivå. En tillfälligt vidgad användning av rekryteringsbidraget gäller sedan den 1 juli 2004 och t.o.m. den 31 december 2005. Denna s.k. kombinationsutbildning innebär fortsatt arbete på deltid i kombination med utbildning på halvfart inom kommunal vuxenutbildning eller högskola och syftar till att minska risken för friställning av personal inom den av kommun eller landsting finansierade verksamheten inom vård, skola och omsorg. Satsningen omfattar 6 000 personer. Skolverket följer upp verksamheten och avlämnar rapport i maj och december år 2005 samt i maj år 2006.

Den totala kostnaden för den kommunala vuxenutbildningen uppgick år 2003 till ca 4,8 miljarder kronor. De statliga bidragen motsvarade ca 37 % av de totala kostnaderna för vuxenutbildningen.

Motion

Kristdemokraterna anser i motion 2004/05:Fi22 yrkande 16 att det behövs en långsiktighet i vuxenutbildningen. Motionärerna är kritiska till avsaknaden av långsiktig strategi t.ex. vad gäller rekryteringsbidrag till kombinationsutbildning. Man anser att beslutet fattades sent och är kritisk till att satsningen är temporär.

Utskottets bedömning

Utskottet anser att finansutskottet bör avstyrka motionsyrkandet.

Under åren 2004–2005 har rekryteringsbidrag tillfälligt kunnat erhållas för studier på halvfart kombinerat med deltidsarbete, s.k. kombinationsutbildning. Denna särskilda satsning har varit avsedd att vara tillfällig och avslutas, som från början angavs, vid utgången av år 2005.

Stockholm den 18 oktober 2005

På utbildningsutskottets vägnar

Jan Björkman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jan Björkman (s), Britt-Marie Danestig (v), Inger Lundberg (s), Sten Tolgfors (m), Agneta Lundberg (s), Inger Davidson (kd), Nils-Erik Söderqvist (s), Margareta Pålsson (m), Louise Malmström (s), Sören Wibe (s), Peter Danielsson (m), Mikael Damberg (s), Mikaela Valtersson (mp), Christer Adelsbo (s), Axel Darvik (fp) och Anders Larsson (c).

Avvikande meningar

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande avvikande meningar.

1. Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg (kd)

Inger Davidson (kd) anför:

Kristdemokraterna föreslår en satsning på kvaliteten i förskolan. Denna finansieras helt genom att låta kommunerna ta ut en högre maxtaxa på kommunal barnomsorg. Antalet barn per förskolegrupp ökade efter införandet av maxtaxan. Eftersom regeringens satsning var underfinansierad ledde detta till större barngrupper vilket riskerar att försämra kvaliteten i verksamheten. Vi föreslår därför ett höjt tak för maxtaxan från 2 500 kr till 3 600 kr för inkomsttagare med 50 000 kr i hushållsinkomst med tre eller flera barn. Det frigör ca 1,3 miljarder kronor inom kommunsektorn att användas för kvalitetshöjning inom förskolan.

Vi anser att skrivelsen visar på regeringens snäva syn på barnomsorgen. En alltmör ”skolifierad” förskola är numera normen för all barnomsorg. Målet är att alla barn så tidigt som möjligt skall in i den kommunala förskolan för att få del av den undervisning som bedrivs där. Införandet av maxtaxan har inneburit att förskola blivit så billigt att alla andra alternativ ter sig som omöjliga samtidigt som den kraftiga kvalitetsförsämringen ignoreras.

2. Grundskola och gymnasieskola (kd)

Inger Davidson (kd) anför:

Skolan har präglats av ett kollektivistiskt tänkande där alla elever skall lära sig ungefär lika mycket på ungefär samma tid. I stället för att stödja en positiv skolutveckling har Socialdemokraterna genom att ständigt ge kommunerna och skolorna för små resurser, genom att detaljreglera och statligt styra varje enskild skolas utveckling, genom att sätta gruppen före individen, genom att undergräva familjens betydelse och genom att förhindra utvecklingen av mångfald inom skolväsendet orsakat de brister vi ser på många håll i dag. Det gäller framför allt ordningen i klassrummen, men även den sjunkande trenden när det gäller elevernas resultat.

Kristdemokraterna har under flera år drivit flera av de förslag som fanns med i gymnasiepropositionen, bl.a. att uppgradera yrkesutbildningarna och utveckla en genuin lärlingsutbildning, införa en gymnasieskola samt göra historia till kärnämne. Det är bra att regeringen och dess stödpartier efter många års motstånd ställt sig bakom dessa tankar. Tyvärr bestod gymnasiepropositionen av ett lappande och lagande i stället för de reformer som krävs för att höja kunskapsnivån och hindra utslagning av elever.

Skillnaden mellan regeringens och Kristdemokraternas syn på fristående skolor är mycket stor. Regeringen har i debatten bl.a. uttryckt farhågor om att fristående skolor ökar segregationen. Kristdemokraterna delar inte dessa farhågor. För det första är inte fristående skolor enbart ett komplement till kommunala skolor, utan både fristående och kommunala skolor är var för sig viktiga delar av skolväsendet. Fristående skolor är inte ett skolväsendets B-lag, snarare kommer mycket av organisatorisk och pedagogisk förnyelse just från fristående skolor.

3. Kommunal vuxenutbildning (kd)

Inger Davidson (kd) anför:

Ett av de stora problemen för vuxenutbildning är att regeringen låter den ena tillfälliga stödformen för vuxenstudierande följa på den andra. För närvarande är benämningen rekryteringsbidrag. Kristdemokraterna har varit kritiska till avsaknaden av långsiktig strategi. Regeringens utökade rekryteringsbidrag till kombinationsutbildning sätter problematiken i blyxtbelysning: Under tre terminer skall 6 000 personer beredas möjlighet till stödformen. Men beslutet kom så sent och satsningen är så temporär att Kristdemokraterna håller det för troligt att det målet inte kommer att uppnås. Kombinationsutbildningen verkar bli ännu ett exempel på regeringens innehållslösa skyltfönsterpolitik.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden.

1. Utvecklingen inom den kommunala sektorn (m)

Sten Tolgfors (m), Margareta Pålsson (m) och Peter Danielsson (m) anför:

Forskningen visar att barn tidigt har en språklig medvetenhet, som lägger grunden för deras möjlighet att lära sig läsa och skriva. Eventuella problem i språkutvecklingen kan också upptäckas på ett tidigt stadium, vilket gör det möjligt att undvika att barnet vid skolstarten får problem med läs- och skrivinläringen. På samma sätt finns en koppling mellan barns språkliga utveckling och förmågan att ta till sig matematiska symboler och begrepp. Små barn kan lära sig grundläggande matematik om de får handledning och utmaningar. Barn som har kommit olika långt i språkutvecklingen behöver dock stimuleras på olika sätt för att utvecklas. Därför är det positivt när förskolan uppmärksammar varje barns individuella utveckling och förutsättningar, t.ex. genom individuella utvecklingsplaner. Vi vänder oss mot synen att detta skulle innebära en fokusering på barnets brister.

Moderaterna anser att förskolans pedagogiska uppdrag är ett viktigt led i att underlätta för barn i de tidiga skolåren att lyckas med läs- och skrivinläring och för att stärka barnens självförtroende. Inte minst gäller detta för barn som inte kan räkna med stöd hemifrån och för barn med ett annat modersmål än svenska. För att förskolan skall kunna fullfölja sitt viktiga pedagogiska uppdrag behövs utbildning av fler förskollärare och kompetensutveckling av förskolans personal, inriktad mot barns språkliga, matematiska och finmotoriska utveckling. Regeringens politik går i fel riktning genom att detaljstyra resurserna till förskolan och genom att inte tydligt klargöra det pedagogiska uppdraget i läroplanen.

Utvecklingen i grundskolan

Grundskolan skall ge eleverna de grundläggande kunskaper och färdigheter som krävs för att få en bra grund för vidare studier och arbete. Alla elever skall nå målen. Så är det inte i dag. Vi har inte en likvärdig skola för alla elever när en av fyra varje år tvingas lämna grundskolan utan att ha uppnått de grundläggande kunskaperna i ett eller fler ämnen. Den sammanlagda bilden av kunskapsutvecklingen är försämringar över tiden, såväl relativt andra jämförbara länder som jämfört med situationen i den svenska skolan för tio år sedan. Skolorna klarar i lägre utsträckning än

tidigare av att kompensera för barnens familjebakgrund. Samtidigt som många elever uppger att de trivs i skolan, finns stora problem med mobbing och bristande studiero i klassrummen.

För att få till stånd en positiv utveckling och förbättra kvaliteten i utbildningen för alla elever, oavsett bakgrund och bostadsort, krävs en nationell skolpolitik som fokuserar på kunskap. Moderaterna har därför föreslagit att skolans kunskapsuppdrag skall återupprättas i skolans styrdokument. De nationella kunskapsmålen skall preciseras. Betydelsen av kompetenta, välutbildade lärare för elevernas kunskapsutveckling kan inte nog betonas. Drivkrafter för lärares löpande fortbildning och utveckling inom yrket skall stärkas. Skolans kunskapsbas skall byggas upp så att undervisningen löpande utvecklas och förbättras. De professionella på skolorna – lärare och rektorer – skall ges frihet att utforma undervisningen och arbetsmiljön i klassrummen så att varje elev ges förutsättningar att nå målen. Detaljregleringar skall därför rensas bort och ersättas med granskningar av varje skolas kvalitet och tydligt ansvarsutkrävande för skolors resultat. I förslaget till lagrådsremiss, där regeringens senaste förslag till ny skollag presenteras, lyser allt detta med sin frånvaro. Skolans kunskapsuppdrag förtydligas inte. Ansvarsfördelningen för skolans resultat preciseras inte heller. Förslaget präglas däremot av ökade detaljregleringar, som leder till minskad mångfald och försämrade möjligheter att på skolorna individanpassa utbildningen. Denna politik står i stark kontrast mot vad som behövs för en gynnsam utveckling av grundskolan.

Fristående skolors villkor

Framväxten av fristående skolor har inneburit att elever och föräldrar i allt högre utsträckning har fått reella möjligheter att välja mellan olika alternativ, beroende på vad som passar eleven bäst. Denna ökade mångfald av skolor behövs i ett Sverige där befolkningen – och eleverna – blir alltmer heterogen, med olika bakgrund, erfarenheter och preferenser. För föräldrarna innebär möjligheten att välja skola – kommunal såväl som fristående – möjlighet att skaffa sig inflytande över barnens skolgång.

Skolornas konkurrens om elever skapar en positiv drivkraft för förändring. Studier av Sveriges friskolereform tyder också på att i kommuner där skolors konkurrens om elever är högre, tenderar elevernas resultat att vara bättre, till förmån för såväl låg- som högpresterande elever.

De fristående skolorna har påverkat många kommunala skolors förändringsarbete på ett positivt sätt. Många skolor har utvecklat sitt sätt att arbeta. Profilklasser startas i ökad utsträckning. Engagerade föräldrar har kunnat driva skolor i glesbygd som annars hade hotats av nedläggning. Fler arbetsgivare skapar en bättre arbetsmarknad för lärare, som får större möjligheter att påverka sin arbetsmiljö och lön. De fristående skolornas betydelse avspeglas dock på intet sätt i regeringens beskrivning av utvecklingen i kommunerna.

Moderaterna vill betona vikten av fristående skolor som en positiv drivkraft för förändring. Det är grundläggande att alla skolor med offentlig finansiering skall få verka under likvärdiga finansiella villkor. Här finns i dag stora problem för de fristående skolorna. Det senaste förslaget till ny skollag gör dock ingenting för att säkra de fristående skolornas rätt till en likvärdig finansiell behandling. Regleringarna föreslås däremot öka för de fristående skolorna. Förslaget går i fel riktning för vad som är bra för skolans utveckling.

2. Utvecklingen inom den kommunala sektorn (fp)

Axel Darvik (fp) anför:

Inför behandlingen av regeringens skrivelse *Utvecklingen i den kommunala sektorn* har Folkpartiet inte upprepat sina motionsyrkanden från motioner om förskola, skola och vuxenutbildning. Vi kommer inte att lägga fram några specifika yrkanden i detta ärende utan återkommer med förslag till riksdagsbeslut vid behandlingen av våra motioner i utbildningsutskottet.

Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg

Förskolan bör vara en egen skolform. Läroplanen för förskolan bör kompletteras med mål att uppnå för att tydliggöra förskolans uppgift. Dessa mål skall gå att utvärdera och vara utgångspunkt för utvecklingssamtalen med föräldrarna.

För att höja kvaliteten i förskolan anser Folkpartiet att gruppstorleken måste minska. Maxtaxereformens utformning har gjort att grupperna på många håll blivit större. Ett tak för förskolegruppernas storlek bör införas. Det bör maximalt finnas 15 barn i en grupp med små barn och 20 barn i en grupp med större barn. Personaltätheten har länge legat på 5,4 barn per anställd. Detta är för mycket. Folkpartiet har i sitt budgetförslag anslagit medel för att stegvis höja personaltätheten.

Precis som förskolan skall vara en egen skolform skall förskollärarytbildningen vara en egen lärarutbildning. Förskollärarexamen bör vara ett krav för att få ansvara för den pedagogiska verksamheten i förskolan. Andelen förskollärare bör utgöra minst två tredjedelar av förskolans personal. En förskolläraryrkorisering kopplad till vissa kunskapskrav och etiska regler bör införas.

Barnomsorgsgarantin, att kommunen skall erbjuda plats inom förskoleverksamhet utan oskäligt dröjsmål, är bra men bör utvecklas till en riktig garanti. Föräldrar som inte erbjuds plats i förskoleverksamhet inom tre månader från det att de anmält önskemål om plats bör få rätt till ekonomisk ersättning motsvarande kommunens kostnad för en förskoleplats till dess kommunen kan erbjuda en förskoleplats.

Grundskola och gymnasieskola

I regeringens skrivelse redovisas påtagliga brister i grundskolan. I vissa väsentliga avseenden har kvaliteten försämrats under den senaste tioårsperioden, t.ex. i fråga om läsförståelse, matematik och kemi. Detta har framkommit både i Skolverkets utvärdering och vid de internationella jämförelser som presenterats, t.ex. PISA 2004 och TIMSS 2003. Enligt TIMSS låg de svenska åttornas prestation i matematik och NO-ämnen 2003 på samma nivå som eller lägre än sjuornas prestation 1995.

Regeringens politik för grundskolan leder inte till kvalitetsförbättringar. Andelen elever som inte blir behöriga för nationella program i gymnasieskolan har t.o.m. ökat och uppgick våren 2005 till 10,9 %. Det riktade statsbidraget till personalförstärkning har enligt Riksrevisionens granskning inte gett några resultat i form av bättre kvalitet. Det behövs därför en ny politik för grundskolan.

Folkpartiet har i den motion som väckts under den allmänna motionstiden *En liberal politik för grundskolan* (2005/06:Ub344) presenterat åtskilliga förslag till förändringar i grundskolan. Vi föreslår bl.a. tydligare fokus på skolans huvuduppgift – kunskap – och färre och tydligare mål för varje stadium. Vi föreslår vidare fler nationella prov, fler betygssteg och tidigare betyg. Vi föreslår alltså radikala förändringar i grundskolans struktur, organisation och innehåll för att åstadkomma nödvändiga kvalitetsförbättringar.

Även gymnasieskolan uppvisar stora brister. Avbrottsfrekvensen är hög, och många elever lämnar gymnasieskolan utan slutbetyg eller med Icke godkänd i ett eller flera ämnen. Av de elever som påbörjar sin gymnasieutbildning är det endast ca 60 % som tre år senare lämnar gymnasieskolan med ett slutbetyg som ger grundläggande behörighet för högskolestudier. Dessa brister avhjälpas tyvärr inte genom de beslut som riksdagens majoritet 2004 fattade med anledning av regeringens proposition *Kunskap och kvalitet – elva steg för utvecklingen av gymnasieskolan* (prop. 2003/04:140).

Folkpartiet föreslår i sin motion *En liberal politik för gymnasieskolan* (2005/06:Ub343) grundläggande strukturförändringar för gymnasieskolan. Vi vill göra gymnasieskolan till en bildningsinstitution och minska likriktningen. Vi föreslår tydliga treåriga studieförberedande program – även ett humanistiskt sådant. Yrkesutbildningarna skall få en tydligare yrkesprofil och kunna variera i längd. De skall avslutas med en yrkesexamen. Vi vill också införa en riktig lärlingsutbildning. Vi föreslår också fler nationella prov, ämnesbetyg och fler steg i betygsskalan, och förkunskapskraven både till gymnasiet och till högskolan skall höjas. Detta skulle sända tydliga budskap till underliggande stadium och leda till kvalitetsförbättringar.

Kommunal vuxenutbildning

I skrivelsen redovisas brister också i den kommunala vuxenutbildningen under rubriken Utvecklingsområden, bl.a. i fråga om geografisk likvärdighet när det gäller tillgång till vuxenutbildning, och stora behov av validering och vägledning. Svenskundervisningen för invandrare (sfi) uppvisar

mycket låg måluppfyllelse. Av nybörjarna 2000/01 hade endast 32 % godkänts på sfi-kursen tre år senare. Andelen behöriga lärare – dvs. lärare med både adekvat ämnesutbildning och didaktisk-pedagogisk utbildning – är mycket låg.

Folkpartiet har i sin motion *En liberal politik för vuxenutbildningen* (2005/06:Ub383) föreslagit väsentliga förändringar inom vuxenutbildningen för att råda bot på de konstaterade bristerna. Vi föreslår bl.a. rätt till gymnasial vuxenutbildning, en bättre och mer flexibel svenskundervisning för invandrare integrerad i kommunal vuxenutbildning och en utbyggnad av den eftergymnasiala yrkesutbildningen.

3. Utvecklingen inom den kommunala sektorn (c)

Anders Larsson (c) anför:

För Centerpartiet är det viktigt att kvaliteten i förskolan höjs genom en förskola med mindre barngrupper, en fungerande barnomsorgsgaranti, och tillräckligt med förskollärare. Varje enskild familj skall kunna välja om de vill vara hemma med sina barn eller vilken barnomsorg som passar just deras familj bäst oavsett om det är i kommunal regi, i familjedaghem eller i kooperativ.

För att göra kvalitetsförstärkningar i grundskolan vill Centerpartiet instifta ett nationellt kvalitetsinstitut samt göra kvalitetsförstärkningar på läs- och skrivutvecklingsområdet. Det är Centerpartiets åsikt att kommunen bör fokusera på den enskilda skolans möjligheter och decentralisera fler beslut ut till skolan – ända in i klassrummen till elever och lärare.

Centerpartiet har i första stycket nämnda motion framhållit det som viktigt att gymnasieskolan erbjuder tre olika vägar: ett högskoleförberedande program, ett yrkesförberedande program och en lärlingsutbildning.

Centerpartiet erinrar om sin syn om att det finns ett behov av samordning mellan de eftergymnasiala yrkesutbildningarna.